

Wprowadzenie 13

Część 1. Wprowadzenie do badań 17

Rozdział 1. Działalność badawcza człowieka a nauka 19

Wstępny dylemat 20
Wprowadzenie 20
W poszukiwaniu rzeczywistości 21
Zwykła działalność badawcza człowieka 22
Tradycja 22
Autorytet 23
Błędy w badaniach oraz jak ich uniknąć 23
Co rzeczywiście jest rzeczywiste? 25
Podstawy nauk społecznych 27
Teoria zamiast filozofii czy wiary 28
Prawidłowości społeczne 30
Zbiorowości zamiast jednostek 30
Język zmiennych 32
Trochę dialektyki badań społecznych 36
Wyjaśnianie idiograficzne i nomotetyczne 36
Teoria indukcyjna i dedukcyjna 38
Dane jakościowe i ilościowe 40
Badania podstawowe i stosowane 41
Rozwiązanie dylematu 43
Główne zagadnienia 43
Kluczowe pojęcia 44
Pytania i ćwiczenia 44
Dodatkowe lektury 45

Rozdział 2. Paradygmaty, teoria i badania społeczne 46

Wstępny dylemat 47
Wprowadzenie 47
Kilka paradygmatów nauk społecznych 48
Makroteoria i mikroteoria 50
Wczesny pozytywizm 50
Paradygmat konfliktu 50
Symboliczny interakcjonizm 51
Etnometodologia 52
Funkcjonalizm strukturalny 53
Paradygmaty feministyczne 54
Racjonalna obiektywność raz jeszcze 55
Powrót do dwóch systemów logicznych 58
Tradycyjny model nauki 59
Porównanie rozumowania dedukcyjnego i indukcyjnego 61
Budowa teorii dedukcyjnej 67
Zaczynamy 67
Tworzenie własnej teorii 68
Przykład teorii dedukcyjnej: sprawiedliwość dystrybutywna 68
Budowa teorii indukcyjnej 70
Przykład teorii indukcyjnej: dlaczego ludzie palą marihuanę? 71
Związki między teorią a badaniami 72
Znaczenie teorii w „świecie rzeczywistym” 73
Rozwiązanie dylematu 74
Główne zagadnienia 74
Kluczowe pojęcia 75
Pytania i ćwiczenia 75
Dodatkowe lektury 76

Rozdział 3. Etyka i polityka w badaniach społecznych 77

Wstępny dylemat 78
Wprowadzenie 78
Zagadnienia etyczne w badaniach społecznych 79

Dobrowolne uczestnictwo	80
Nie krzywdzić badanych	81
Anonimowość i poufność	82
Oszukiwanie badanych	85
Analiza i prezentacja wyników	87
Instytucjonalne organa kontrolne	88
Kodeksy etyki zawodowej	90
Dwie kontrowersje etyczne	90
Kłopoty w „kafejce”	90
Obserwacja posłuszeństwa	92
Polityczne aspekty badań społecznych	94
Obiektywność a ideologia	94
Polityka przez małe „p”	97
Polityka we właściwych proporcjach	98
Rozwiązanie dylematu	99
Główne zagadnienia	100
Kluczowe pojęcia	100
Pytania i ćwiczenia	101
Dodatkowe lektury	102
Część 2. Struktura procesu badawczego	103
Rozdział 4. Plan badań	105
Wstępny dylemat	106
Wprowadzenie	106
Trzy cele badań	107
Eksploracja	107
Opis	109
Wyjaśnianie	109
Logika wyjaśniania nomotetycznego	110
Kryteria nomotetycznej przyczynowości	110
Błędne kryteria nomotetycznej przyczynowości	112
Przyczyny konieczne i wystarczające	112
Jednostki analizy	114
Jednostki indywidualne	115
Grupy	116
Organizacje	117
Interakcje społeczne	117
Wytwory społeczne	117
Przegląd jednostek analizy	120
Błędne wnioskowanie o jednostkach analizy – błąd ekologiczny oraz redukcjo nizm	120
Wymiar czasowy	122
Badania przekrojowe	123
Badania dynamiczne	123
Badania zbliżone do dynamicznych	126
Przykłady strategii badawczych	128
Jak zaplanować projekt badawczy	129
Zaczynamy	130
Konceptualizacja	131
Wybór metody badawczej	132
Operacjonalizacja	132
Populacja i dobór próby	132
Obserwacje	133
Przetwarzanie danych	133
Analiza	133
Zastosowanie	134
Przegląd procesu planowania badań	134
Oferta badawcza	135
Elementy oferty badawczej	135
Rozwiązanie dylematu	136

Główne zagadnienia	137
Kluczowe pojęcia	138
Pytania i ćwiczenia	138
Dodatkowe lektury	139
Rozdział 5. Konceptualizacja, operacjonalizacja i pomiar	141
Wstępny dylemat	142
Wprowadzenie	142
Mierzenie wszystkiego, co istnieje	142
Koncepcje, pojęcia i rzeczywistość	143
Pojęcia jako konstrukty	145
Konceptualizacja	146
Wskaźniki i wymiary	146
Wzajemna wymienialność wskaźników	149
Definicje realne, nominalne i operacyjne	149
Tworzenie ładu pojęciowego	150
Przykład konceptualizacji – pojęcie anomii	152
Definicje w badaniach opisowych i wyjaśniających	154
Wybory dokonywane w procesie operacjonalizacji	156
Zakres zmienności	157
Zmienność między skrajnościami	158
Uwaga na temat wymiarów	159
Definiowanie zmiennych i wartości	159
Poziomy pomiaru	160
Wskaźniki proste i złożone	164
Kilka przykładów możliwych wyborów w procesie operacjonalizacji	165
Operacjonalizacja trwa	166
Kryteria jakości pomiaru	166
Precyzja i poprawność	166
Rzetelność	167
Trafność	170
Kto decyduje, co jest trafne?	172
Napięcie między rzetelnością a trafnością	172
Rozwiązanie dylematu	173
Główne zagadnienia	173
Kluczowe pojęcia	174
Pytania i ćwiczenia	175
Dodatkowe lektury	175
Rozdział 6. Indeksy, skale i typologie	177
Wstępny dylemat	178
Wprowadzenie	178
Indeksy a skale	179
Budowa indeksu	181
Dobór pytań	181
Badanie zależności empirycznych	183
Punktacja indeksu	188
Braki danych	189
Walidacja indeksu	192
Status kobiety – przykład procesu tworzenia indeksu	194
Budowa skali	196
Skala dystansu społecznego Bogardusa	196
Skala Thurstone’a	197
Skala Likerta	197
Dyferencjał semantyczny	198
Skala Guttmana	199
Typologie	202
Rozwiązanie dylematu	203
Główne zagadnienia	204
Kluczowe pojęcia	205
Pytania i ćwiczenia	205

	Dodatkowe lektury	205
Rozdział 7. Logika doboru próby		206
	Wstępny dylemat	207
	Wprowadzenie	207
	Krótką historią doboru próby	209
	Prezydent Alf Landon	209
	Prezydent Thomas E. Dewey	210
	Dwa typy doboru próby	211
	Próby nieprobabilistyczne	211
	Dobór oparty na dostępności badanych	211
	Dobór celowy lub arbitralny	212
	Metoda kuli śnieżnej	213
	Dobór kwotowy	213
	Wybór informatorów	214
	Teoria i logika doboru losowego	215
	Świadome i nieświadome obciążenie próby	216
	Reprezentatywność i prawdopodobieństwo wyboru	217
	Losowanie	219
	Rachunek prawdopodobieństwa, rozkład z prób i szacowanie błędu z próby	220
	Populacje i operaty losowania	228
	Przegląd populacji i operatorów losowania	231
	Schematy losowania	231
	Prosty dobór losowy	231
	Dobór systematyczny	232
	Dobór warstwowy	235
	Ukryty podział na warstwy w doborze systematycznym	236
	Przykład – dobór próby studentów uniwersytetu	237
	Dobór próby wielostopniowej grupowej	238
	Schematy doboru wielostopniowego a błąd z próby	239
	Warstwowanie w wielostopniowej próbie grupowej	241
	Dobór proporcjonalny	241
	Dobór nieproporcjonalny i ważenie	244
	Podsumowanie probabilistycznego doboru próby	245
	Rozwiązanie dylematu	246
	Główne zagadnienia	246
	Kluczowe pojęcia	247
	Pytania i ćwiczenia	248
	Dodatkowe lektury	248
Część 3. Typy obserwacji		249
Rozdział 8. Eksperyment		251
	Wstępny dylemat	252
	Wprowadzenie	252
	Tematy odpowiednie dla eksperymentu	252
	Eksperyment klasyczny	253
	Zmienne niezależne i zależne	253
	Pretest i posttest	253
	Grupy eksperymentalne i kontrolne	254
	Eksperyment podwójnie ślepy	256
	Dobór uczestników	256
	Dobór losowy	257
	Randomizacja	257
	Dobieranie grup przez dopasowanie	257
	Dobieranie grup przez dopasowanie czy randomizacja?	259
	Odmiany schematów eksperymentalnych	259
	Przeeksperymentalne schematy badawcze	259
	Trafność w badaniach eksperymentalnych	260
	Przykłady eksperymentów	265
	Eksperymenty z wykorzystaniem Internetu	268
	Eksperymenty „naturalne”	269

	Mocne i słabe strony metody eksperymentalnej	271
	Rozwiązanie dylematu	272
	Główne zagadnienia	272
	Kluczowe pojęcia	273
	Pytania i ćwiczenia	273
	Dodatkowe lektury	273
Rozdział 9. Badania sondażowe		274
	Wstępny dylemat	275
	Wprowadzenie	275
	Tematy odpowiednie dla badań sondażowych	275
	Wskazówki do zadawania pytań	277
	Wybierz właściwą formę pytania	277
	Spraw, aby pytania były jasne	278
	Unikaj podwójnych pytań	279
	Respondenci muszą być w stanie udzielić odpowiedzi	279
	Respondenci muszą chcieć odpowiadać	280
	Pytania powinny być adekwatne	281
	Najlepsze są krótkie pytania	282
	Unikaj form przeczących	282
	Unikaj obciążonych pytań i pojęć	282
	Budowa kwestionariusza	284
	Ogólny format kwestionariusza	284
	Formaty odpowiedzi	285
	Pytania warunkowe	285
	Pytania tabelaryczne	287
	Kolejność pytań w kwestionariuszu	288
	Instrukcje do kwestionariusza	289
	Pilotaż kwestionariusza	290
	Próbka kwestionariusza	290
	Kwestionariusz do samodzielnego wypełniania	293
	Dystrybucja pocztowa i zwroty	294
	Monitorowanie zwrotów	295
	Listy przypominające	296
	Wystarczający poziom realizacji próby	297
	Opis przypadku	298
	Wywiad ankierski	299
	Rola ankiera w badaniach sondażowych	299
	Ogólne zasady pracy ankierskiej	301
	Koordinacja i kontrola	303
	Sondaże telefoniczne	305
	Plusy i minusy	305
	Wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo (CATI)	307
	Nowe technologie a badania sondażowe	308
	Porównanie różnych metod badań sondażowych	310
	Mocne i słabe strony badań sondażowych	312
	Analiza wtórna	313
	Rozwiązanie dylematu	316
	Główne zagadnienia	316
	Kluczowe pojęcia	318
	Pytania i ćwiczenia	318
	Dodatkowe lektury	318
Rozdział 10. Jakościowe badania terenowe		320
	Wstępny dylemat	321
	Wprowadzenie	321
	Tematy odpowiednie dla badań terenowych	322
	Rzeczy, które należy brać pod uwagę w jakościowych badaniach terenowych	32
4	Różne role obserwatora	325
	Stosunek do badanych	326

Niektóre paradygmaty jakościowych badań terenowych	329
Naturalizm	329
Etnometodologia	330
Teoria ugruntowana	332
Studium przypadku i metoda rozszerzonych przypadków	334
Etnografia instytucjonalna	336
Badania uczestniczące	337
Prowadzenie jakościowych badań terenowych	340
Przygotowanie do pracy w terenie	340
Wywiady jakościowe	342
Grupy fokusowe	345
Rejestrowanie obserwacji	347
Mocne i słabe strony jakościowych badań terenowych	350
Trafność	350
Rzetelność	351
Etyka badawcza w jakościowych badaniach terenowych	352
Rozwiązanie dylematu	352
Główne zagadnienia	353
Kluczowe pojęcia	353
Pytania i ćwiczenia	354
Dodatkowe lektury	354
Rozdział 11. Badania niereaktywne	356
Wstępny dylemat	357
Wprowadzenie	357
Analiza treści	358
Tematy odpowiednie dla analizy treści	358
Dobór próby w analizie treści	359
Kodowanie w analizie treści	363
Przykład analizy treści	368
Mocne i słabe strony analizy treści	369
Analiza istniejących danych statystycznych	370
Badania Durkheima nad samobójstwami	370
Konsekwencje globalizacji	372
Jednostki analizy	373
Problem trafności	373
Problem rzetelności	374
Źródła istniejących danych statystycznych	375
Analizy historyczne i porównawcze	377
Przykłady analiz historycznych i porównawczych	377
Źródła danych historycznych i porównawczych	382
Techniki analityczne	384
Rozwiązanie dylematu	385
Główne zagadnienia	386
Kluczowe pojęcia	386
Pytania i ćwiczenia	386
Dodatkowe lektury	387
Rozdział 12. Badania ewaluacyjne	388
Wstępny dylemat	389
Wprowadzenie	389
Tematy odpowiednie dla badań ewaluacyjnych	390
Sformułowanie problemu – zagadnienia związane z pomiarem	392
Określenie wyników	393
Mierzenie tła eksperymentu	394
Określenie interwencji	394
Określenie populacji	395
Nowe mierniki a mierniki już istniejące	395
Operacjonalizacja sukcesu lub porażki	396
Typy schematów badań ewaluacyjnych	397
Schematy eksperymentalne	397

Schematy quasi-eksperymentalne	398
Ewaluacja jakościowa	402
Problemy logistyczne	404
Niektóre zagadnienia etyczne	406
Wykorzystanie wyników badań	407
Badania wskaźników społecznych	412
Kara śmierci i odstraszanie	413
Symulacja komputerowa	414
Rozwiązanie dylematu	415
Główne zagadnienia	416
Kluczowe pojęcia	416
Pytania i ćwiczenia	416
Dodatkowe lektury	417
Część 4. Analiza danych	419
Rozdział 13. Analiza danych jakościowych	421
Wstępny dylemat	422
Wprowadzenie	422
Powiązanie teorii z analizą	422
Odkrywanie prawidłowości	422
Metoda teorii ugruntowanej	424
Semiotyka	425
Analiza konwersacyjna	427
Przetwarzanie danych jakościowych	428
Kodowanie	428
Sporządzanie notatek	433
Tworzenie mapy pojęciowej	434
Programy komputerowe dla danych jakościowych	435
Księga Kapłańska opracowana w programie HyperResearch	436
Wykorzystanie programu NVivo – zrozumieć kobietę reżysera, przypadek Sandrine Zerbib	438
Jakościowa analiza danych ilościowych	444
Rozwiązanie dylematu	446
Główne zagadnienia	447
Kluczowe pojęcia	447
Pytania i ćwiczenia	447
Dodatkowe lektury	448
Rozdział 14. Analiza danych ilościowych	449
Wstępny dylemat	450
Wprowadzenie	450
Kodowanie	450
Tworzenie kategorii kodowych	451
Budowa książki kodowej	453
Wprowadzanie danych	454
Analiza jednozmiennowa	455
Rozkład wartości	455
Tendencja centralna	456
Rozproszenie	459
Zmienne ciągłe i dyskretne	460
Szczegółowość a czytelność	461
Porównywanie podgrup	461
Łączenie kategorii odpowiedzi	461
Sposoby postępowania z kategorią „nie wiem”	463
Opisy liczbowe w badaniach jakościowych	464
Analiza dwuzmiennowa	465
Procentowanie w tabeli	466
Tworzenie i odczytywanie tabel dwuzmiennowych	469
Wprowadzenie do analizy wielozmiennowej	470
Diagnostyka socjologiczna	471
Rozwiązanie dylematu	473

Główne zagadnienia	473
Kluczowe pojęcia	475
Pytania i ćwiczenia	475
Dodatkowe lektury	476
Rozdział 15. Badania społeczne – jak o nich czytać, jak o nich pisać	477
Wstępny dylemat	478
Wprowadzenie	478
Czytanie o badaniach społecznych	478
Czasopisma a książki	478
Ocena raportów z badań	479
Inteligentne wykorzystanie Internetu	484
Kilka użytecznych miejsc w sieci	484
Przeszukiwanie Internetu	484
Ocena wartości materiałów z Internetu	487
Cytowanie materiałów z Internetu	490
Pisanie o badaniach społecznych	491
Kilka podstawowych kwestii	491
Struktura raportu	493
Raport z analizy danych – wskazówki	496
Rozwiązanie dylematu	497
Główne zagadnienia	497
Kluczowe pojęcia	498
Dodatkowe lektury	498
Załączniki	499
Załącznik A. Jak korzystać z biblioteki	500
Wprowadzenie	500
Jak uzyskać informacje	500
Źródła bibliograficzne	500
Jak znaleźć książkę	502
Katalog	502
Klasyfikacja Biblioteki Kongresu	503
Katalogi skomputeryzowane	504
Zasoby pełnotekstowe w sieci	505
Dodatkowe lektury	507
Załącznik B. Liczby losowe	508
Załącznik C. Rozkład chi-kwadrat	510
Załącznik D. Powierzchnie pod krzywą normalną	511
Załącznik E. Szacunkowy błąd z próby	512
Załącznik F. Podręcznik SPSS	513
Zaczynamy	514
Otwieranie pliku z danymi	515
Rozkłady częstości	519
Tabele krzyżowe	521
Rekodowanie zmiennych	524
Zapisywanie zmian	529
Tabele wielozmiennowe	530
Testy istotności statystycznej	531
Korelacja i regresja	533
Tworzenie indeksów	535
Grafika	541
Kopiowanie wyników do dokumentu	541
Zamykanie programu	543
Słowniczek	544
Bibliografia	555
Indeks nazwisk	568
Indeks rzeczowy	574